

Anu Kärkkäinen/ JKO

11.5.2016

Sosiaali- ja terveysministeriö

kirjaamo@stm.fi

Viite STM068:00/2015

Lausunto hallituksen esitysluonnoksesta maakuntauudistukseksi ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistukseksi sekä niihin liittyviksi laeiksi

Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausunto.

Lausunto

Maakuntalakiluonnoksen mukaan vuoden 2019 alusta alueellisesta tienpidosta vastaisivat maakunnat.

Alueellinen tieverkko muodostaa valtaosan, noin 90 %, valtion omistamasta tieverkosta. Maakuntalakiluonnoksen mukaan jopa 78 tuhatta kilometriä tieverkkoa siirtyisi maakuntien vastuulle. Edelleen maakuntalakiluonnoksen mukaan maakuntien liikenneväyliin tarkoitettu rahoitus tulisi valtiolta osana maakunnan vuosittaista yleiskatteellista valtionrahoitusta. Maakuntien itsensä tehtäväksi jäisi valtionosuuksien käytöstä päättäminen ja varojen kohdentaminen eri toimialojensa kesken.

Rakennusteollisuus RT ry vastustaa alueellisen tienpidon siirtämistä maakuntien vastuulle.

Yleisperustelut

Maakuntalakiluonnoksella olisi toteutuessaan negatiiviset vaikutukset koko liikennejärjestelmän yhtenäisyyteen ja toimivuuteen sekä erityisesti tieverkoston palvelutasoon, mikä heijastuisi negatiivisesti myös liikenneturvallisuuteen ja elinkeinoelämän kilpailukykyyn. Lakiluonnoksella olisi toteutuessaan myös negatiivisia vaikutuksia infra-alan yritysten toimintaedellytyksiin.

Yksityiskohtaiset perustelut

Liikennepolitiikan toimijoiden roolit

Liikenne- ja viestintäministeriö on 3. marraskuuta 2016 asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on laatia esiselvitys liikenteen ja viestinnän viranomaistoimintojen uudelleen organisoinnista. Esiselvitys koskee Liikennevirastoa, Liikenteen turvallisuusvirastoa ja Viestintävirastoa. Samaan aikaan käynnissä on selvitys valtion liikenneverkko-yhtiöstä (LIVE Oy).

Mielestämme alueellisesta tienpidosta päättäminen ilman lopullisia tietoja liikenteeseen liittyvien toimintojen hoitamisesta, ei tällä hetkellä ole mielestämme järkevää.

Mikäli alueellisesta tienpidosta päätettäisiin jo nyt, sitoisi se liikaa käsiä tulevilta päätöksiltä (viranomaistoimintojen uudelleen organisointi, LIVE Oy). Edelleen, mikäli alueellisesta tienpidosta päätettäisiin jo nyt, jäisi moni keskeinen asia ilmaan. Kuka hoitaa tienpitoon liittyvät viranomaistehtävät, Liikennevirasto, Trafi, mahdollisesti perustettava uusi virasto vai maakunta? Mikä on eduskunnan rooli päätöksenteossa? Mikä taho vastaa valtakunnallisten kehittämishankkeiden suunnitteluttamisesta, tilaamisesta ja rakennuttamisesta?

Liikenneverkon yhtenäisyys

Liikenneverkko koostuu teistä ja kaduista, radoista, vesiväylistä sekä lentoliikenneyhteyksistä. Päätöksenteon eriyttäminen yhden liikennemuodon osalta maakunnille muun päätöksenteon jäädessä valtiolle, on askel väärään suuntaan.

Jotta liikennepolitiikalle asetetut kunnianhimoiset tavoitteet (mm. digitaalisuus, päästövähennykset, asiakaskeskeisyys, yms.) saadaan toteutetuiksi, tarvitaan voimakasta koordinaatiota ja omistajaohjausta kaikki liikennemuodot käsittävän koko liikenneverkon osalta.

Tieinfrastruktuurin rahoitus

Maakuntalakiluonnoksen mukaan varat tienpitoon tulisivat maakunnille valtion yleiskatteellisena rahoituksena.

Tienpito koostuu kolmesta osasta. Päivittäishoidon tarkoituksena on taata sovittu ja tasainen palvelutaso sekä varmistaa turvallinen liikkuminen. Ylläpitoon puolestaan kuuluu pienehköt esim. liikenteen sujuvuutta tai liikenneturvallisuutta parantavat hankkeet. Päivittäishoitoa ja ylläpitoa kutsutaan usein yhteisellä nimellä perusväylänpito. Kehittäminen puolestaan koostuu suuremmista tieinvestoinneista, vaikkapa kokonaan uusien yhteysvälien rakentamisesta.

Tällä hetkellä pääosa – jopa yli 95 % – alueille kohdistetusta perusväylänpidon rahoituksesta käytetään tiestön kunnossapitoon, jonka tehtävänä on taata sovittu ja tasainen palvelutaso sekä varmistaa turvallinen liikkuminen. Ylläpitoon eli pienehköihin alueellisiin investointeihin on näin ollen jäänyt keskimäärin alle 5 % alueelle kohdistetuista määrärahoista. Varsinaiset kehittämishankkeet päätetään maan hallituksen toimesta ja rahoitetaan valtion budjetin niille varatuilta kehittämismomenteilta.

Mikäli määrärahat jaettaisiin yleiskatteellisena maakunnille ja määrärahojen kohdentamisesta päättäminen jätettäisiin maakuntien itsensä päätettäväksi, häviäisi tieverkoston kokonaiskoordinointi täysin. Kokonaisvastuu jakautuisi 18 maakuntaan, joista kukin itsenäisesti päättäisi, kuinka paljon se satsaa perusväylänpitoon ja kuinka paljon puolestaan maakunnan omiin, sinänsä tärkeisiin tieinvestointeihin.

Jopa naapurimaakuntien näkemykset priorisoitavista pääväylistä ja niille kohdistettavasta rahoituksesta saattavat erota toisistaan, mikä on omiaan aiheuttamaan epäjatkuvuutta verkoston palvelutasossa. Tällä on negatiivinen vaikutus elinkeinoelämän logistiseen kilpailukykyyn. Palvelutasovaihtelun lisäksi maakunnasta toiseen vaihtelevalla toimenpiteiden prio-

risoinnilla ja keskenään erilaisella väylien hoitoluokituksilla olisi vaikutusta liikenneturvallisuteen.

Tilaaajaosaamisen varmistaminen

Valtion liikenneviranomaiseen kohdistuneet tehostamistoimet ovat vuosituhannen vaihteen jälkeen pienentäneet merkittävästi liikenneviranomaisen henkilöresursseja. Liikenteeseen liittyviä viranomaistehtäviä hoidetaan tällä hetkellä Liikenneviraston lisäksi yhdeksässä kaikkiaan viidestätoista ELY-keskuksesta. Osa tehtävistä, kuten maanteiden hoidon ja ylläpidon hankinnat sekä tiestö- ja liikennetietopalvelut on keskitetty pääosin neljän ELY:n hoidtaviksi. Suurista investoinneista on puolestaan vastannut Liikennevirasto keskitetysti. Tienpidon tehtävien jakautuminen 18 maakuntaan aiheuttaisi sen, että nykyisistä tie- ja liikennealan asiantuntijoista ei yksinkertaisesti riittäisi kunkin maakunnan palvelukseen, kun Liikennevirastoonkin on hankala saada riittävä määrä kokenutta projektihenkilöstöä.

Infra-alan yritysten toimintaedellytykset

Tilaaajaosaamisella on suora korrelaatio infra-alan yritysten toimintaedellytyksiin. Tälläkin hetkellä, vaikka maanteiden hoidon ja ylläpidon hankinnat on keskitetty neljän ELY-keskuksen hoidettavaksi, hankintamenetelmissä ja toimintatavoissa on alueellisia eroja. Mikä olisikaan tilanne hankintojen jakautuessa 18 maakunnan tehtäväksi?

Infra-alan palveluntuottajat toimivat usein valtakunnallisesti. Tilanne, jossa yhdellä alueella toimitaan eri pelisäännöllä kuin toisella, lisää tehottomuutta ja hukkaa aiheuttaen ylimääräisiä kustannuksia tilaajalle ja loppukädessä veronmaksajalle.

Tilanne, jossa vaikkapa mittava tieinvestointi jakautuu alueellisesti kolmen maakunnan alueelle, näyttäytyy lakiehdotuksen valossa erittäin haastavalta. Mikä taho vastaa hankkeen kokonaiskoordinoinnista? Tekeekö yhden maakunnan alueella sijaitsevan hankkeen osan osalta viranomaispäätökset yksi henkilö ja toisen maakunnan alueella sijaitsevan hankkeen osan osalta toinen henkilö? Kuinka infra-alan palveluntarjoajat voivat pysyä perässä alati muuttuvista yhteistyötahoista?

Infrastruktuurihankkeet ovat projekteja, joissa suunnittelun ja eri työvaiheiden saumaton yhteensovittaminen on ehdoton edellytys hankkeen onnistumiselle niin ajallisesti, laadullisesti kuin kustannustenkin kannalta.

Maakuntalakiluonnokseen kirjattu malli tienpidon siirtämisestä maakuntien vastuulle johtaisi liikennemuotojen entistä suurempaan eriytymiseen ja maakuntakohtaiseen optimointiin, mikä on koko liikenneverkoston kannalta osaoptimointia. Verkosto ei yksinkertaisesti toimi osaoptimoinnilla, vaan edellyttää kokonaisuoptimointia ja määrätietoista ohjausta. Valtion tieverkon omistuksen, ylläpidon ja kehittämisen tulee jatkossakin olla osa valtakunnallista liikennejärjestelmää, jonka kokonaisvastuullisen koordinoinnin tulee tiukasti olla valtio-omistajan vastuulla.

Kaavoitusjärjestelmästä

Rakennusteollisuus RT pitää tärkeänä, että nyt esillä olevan uudistuksen johdosta tullaan pikaisella aikataululla käynnistämään maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistus. Maan-

käyttö- ja rakennuslakia tulee muuttaa siten, että toteutetaan välttämättömät lainsäädäntömuutokset liittyen maakuntahallinnon uusiin toimielimiin. Kaavajärjestelmän uudistus tulee toteuttaa siten, että maakuntakaava ja yleiskaava ovat yleispiirteisiä. Maakuntakaavassa tulisi määrittää tavoitteet vain valtakunnallisella tasolla. Pidämme tärkeänä, että kaavajärjestelmä on dynaaminen, nopea ja osallistava.

Helsingissä 8.11.2016

Tarmo Pipatti
toimitusjohtaja
Rakennusteollisuus RT ry